

4

EKONOMIE VEŘEJNÉHO SEKTORU

Trhy jsou **obvykle** dobrým způsobem organizace ekonomické aktivity

---

- „neviditelná ruka“ Adama Smithe vede k tomu, že lidé sledováním svého vlastního zájmu na trhu, maximalizují celkový užitek společnosti

X

TRŽNÍ SELHÁNÍ (?!?)

Ctnosti a neřesti

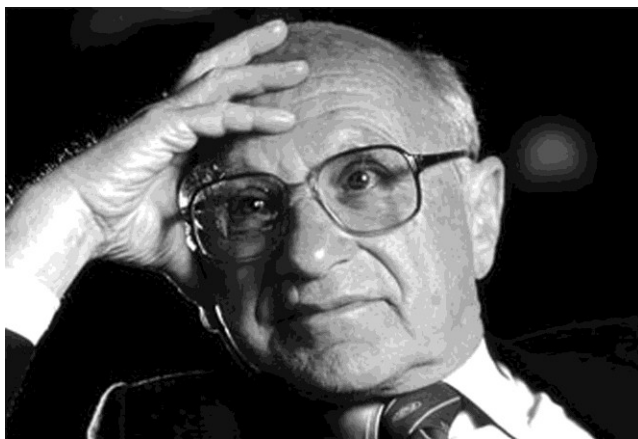

- *„Není to laskavost řezníka, sládka nebo pekaře, které vděčíme za to, že máme svůj oběd, ale je to jejich ohled na jejich vlastní zájem. Nespolehnáme na jejich lidskost, ale na jejich sebelásku a nikdy jim nezdůrazňujeme naše potřeby, ale výhody, které plynou jim.“*
(Adam Smith)
- *„Ctnost pouhá nezpůsobí, by v lesku žil národ celý. Věk zlatý kdo chtěl bys zavést zas, ctností i neřestí zem spas.“*
(Bernard de Mandeville)

Selhávají trhy?

- *„Vládní selhání jsou větší a děsivější než selhání tržní.“*

(Milton Friedman)

- *„Klimatická změna představuje selhání trhu toho největšího rozsahu, který jsme kdy viděli.“*

(Nicholas Stern)

Kdy trhy nealokují vzácné zdroje efektivně?

- Pokud dochází k tržnímu selhání:
  - Externality
    - Pozitivní
    - Negativní
  - Veřejné statky

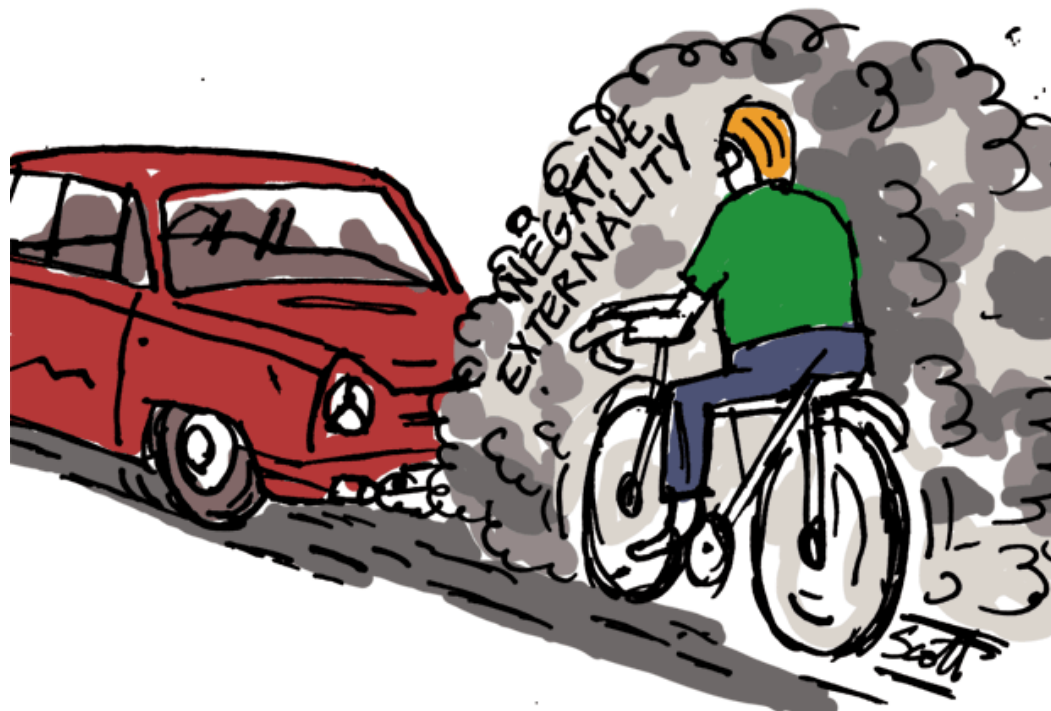
1. Externality

- **Externality** = dopad konání jedné osoby na blahobyt jiné, aniž ta by za to zaplatila/byla odškodněna
- **Pozitivní** (přínos) X **negativní** (škoda)
- Způsobují neefektivnost trhu – blahobyt společnosti není maximální

Negativní externality

- Výfukové plyny
- Cigaretový kouř
- Štěkající psi
- Hlasitá hudba
- ...?

K negativním externitám dochází, pokud jedinec nenese plně náklady své činnosti.

Pozitivní externality

- Očkování
- Opravené historické budovy
- Výzkum nových technologií + přelévání (spillover)

Externality a neefektivnost trhu

- **Negativní:** trhy produkují **větší** množství než je společensky žádoucí (nejsou zohledněny některé náklady).
- **Pozitivní:** trhy produkují **menší** množství než je společensky žádoucí (společenská hodnota je vyšší než individuální).

Internalizace externalit

- Vede k tomu, že lidé berou v úvahu externí dopady svých činů
- **Negativní:** např. zdanění (ekologická daň)
- **Pozitivní:** např. subvence, průmyslová politika, patenty

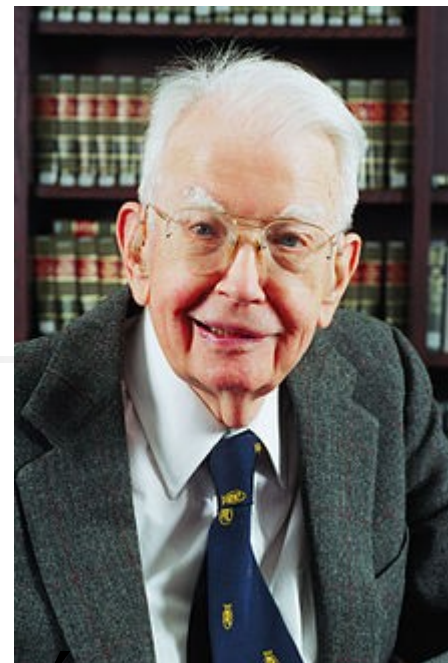

Jiná řešení

- Morální zásady a společenské sankce
- Charitativní organizace
- Integrace různých druhů podnikání
- Smlouvy mezi jednotlivými stranami

Externality a právo

- Externality mohou vzniknout, pouze pokud nejsou jasně definována vlastnická práva.
- Pokud vlastnická práva existují, může poškozený vymáhat náhradu škody.

Veřejná politika

- Řeší externality, když výše uvedené soukromé akce selhávají vinou vysokých nákladů
  - a. regulace = zákazy, povinnosti
  - b. tržní řešení: daně, subvence

2. Veřejné statky

Nevylučitelnost ze spotřeby

- není možné někomu zabránit, aby statek využíval

Nerivalita

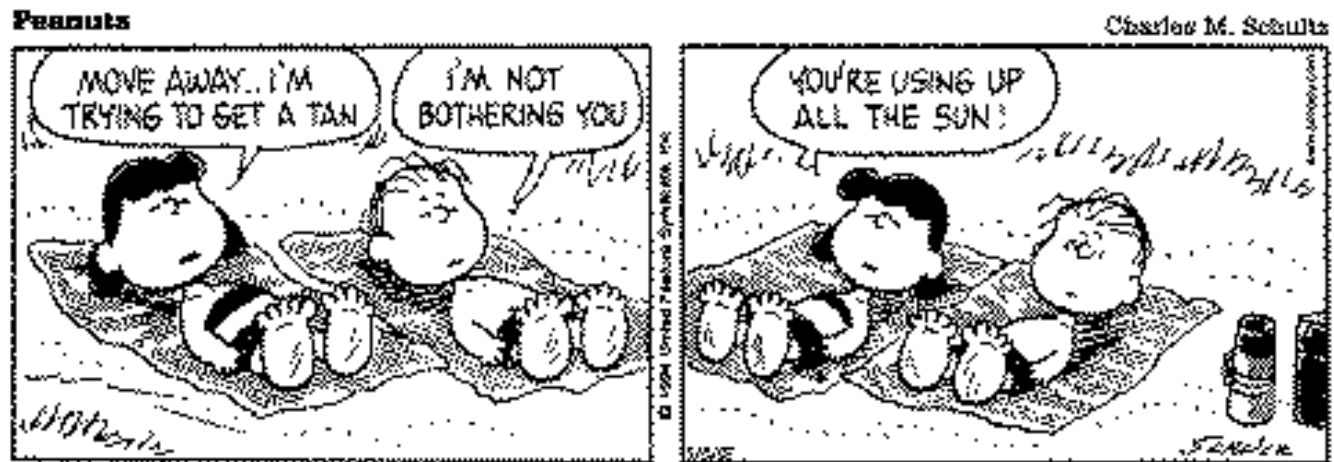
- když statek využívá jeden člověk, může i jiný

Soukromé statky

- Soukromé statky jsou zároveň
  - vylučitelné
  - rivalitní.

Common Good? Rival or Non-Rival?

Černý pasažér

- **Černý pasažér** = osoba využívající prospěchu z nějakého statku, aniž by za to platila.
- Příčina, proč soukromé trhy nemohou zabezpečovat veřejné statky

Příklady veřejných statků

- Národní obrana
- Základní výzkum – všeobecné znalosti
- Boj proti chudobě
- Námořní majáky

Důležitost vlastnických práv

- Tržní alokace zdrojů z hlediska efektivnosti selhává, když nejsou dostatečně stanovena vlastnická práva
= stát může vyřešit

Příklad ze života

- „Podle Pavla Béma kultura není veřejný statek. Primátor tvrdí: "kultura je privátní, soukromý statek" a také, že kultura je "strašně složitě objektivizovatelná. Vlastně to nejde". V souvislosti s nedávno transformovaným Dejvickým divadlem, a jeho podporou z veřejných zdrojů, se zamýšlí nad složitostí financování divadel: Jak to, že divadlo Sklep funguje s 200 tisíčovou dotací a divadlo Archa s 20ti miliónovou?“

- <http://www.proculture.cz/cultureinfo/kulturni-politika-v-cr/praha/kultura-v-praze-a-nazory-primatora-pavla-bema-625.html>

Kultura je veřejný statek, jehož základní existenci zajišťuje Ústecký kraj pomocí sítě svých příspěvkových organizací. Nezanedbatelnou roli zde hraje také pravidelná podpora občanských iniciativ, trvalých kulturních aktivit a péče o kulturní památky.⁵

- http://kultura.kr-ustecky.cz/soubory/450018/uk_broura_kultura.pdf

Pokračování příště:

5. Firma a spotřebitel

